

Integrować, edukować, wspierać.

W jaki sposób lokalne instytucje kultury
mogą odpowiadać na potrzeby mieszkańców i mieszkanek
z doświadczeniem migracji/uchodźstwa

Copyright© by Fundacja Centrum Badań Migracyjnych 2023

Autorka: Julia Karczewska

Grafika i skład: Martyna Marcinkowska

Koordinacja wydania: Anna Mieszala

Wydawca: Fundacja Centrum Badań Migracyjnych

Migrant Info Point

Al. Marcinkowskiego 11

61-827 Poznań

www.migrant.poznan.pl

FB: migrantinfopoint

instagram: migrantinfopoint

mail: office@migrant.poznan.pl

Wydanie finansowane ze środków:

Spis treści

- s. 5 **Wstęp, czyli o czym i po co piszemy**
- s. 7 **Dla kogo, czyli o nowych mieszkańcach i mieszkankach**
- s. 8 **Oferta dostępna, czyli uwzględnienie specjalnych potrzeb**
- s. 9 **Dostępność, czyli kwestie językowe**
- s. 11 **Jak budować ofertę włączającą, czyli badanie zasobów i diagnoza potrzeb**
- s. 12 **Budowanie oferty, czyli jak to rozegrać w duchu partycypacji**
- s. 13 **Cele działań, czyli integracja**
- s. 15 **Cele działań, czyli adaptacja**
- s. 15 **Cele działań, czyli edukacja**
- s. 16 **Cele działań, czyli język pierwszy / kultura pierwsza**
- s. 18 **Odbiorcy i ich specyficzne potrzeby, czyli młodzież**
- s. 19 **Odbiorcy i ich specyficzne potrzeby, czyli seniorzy i seniorki**
- s. 20 **Polki i Polacy, czyli działania skierowane do społeczności przyjmującej**
- s. 21 **Ewaluacja, czyli o co warto pytać**
- s. 22 **Efekt synergii, czyli współpraca i sieciowanie**
- s. 25 **Gdzie znaleźć wsparcie, czyli zapraszamy do współpracy**
- s. 26 **Checklista, czyli wstępne rozpoznanie potrzeb**
- s. 28 **Przydatne materiały**

Wstęp, czyli o czym i po co piszemy

Niniejsza publikacja mogła powstać dlatego, że Migrant Info Point (MIP) prowadzi swoją działalność już od 10 lat. Pracując przez ten czas z różnymi instytucjami i organizacjami z Poznania i województwa wielkopolskiego na rzecz osób z doświadczeniem migracji/uchodźstwa oraz społeczności lokalnych, zdobyliśmy wiedzę i kompetencje, którymi chcemy się dzielić.

Mając świadomość tego, że organizacje działające wyłącznie na rzecz osób migranckich/uchodźczych nie funkcjonują zwykle poza dużymi ośrodkami miejskimi, uważamy, że część typowych dla nich aktywności może być/jest realizowana właśnie przez lokalne instytucje kultury. Prowadząc badania procesu migracji i jego skutków dla lokalnych społeczności na poziomie m.in. gmin, dostrzegamy duży potencjał lokalnych instytucji kultury do wspierania procesów na rzecz *osiągnięcia spójności społecznej i dobrostanu wszystkich mieszkańek i mieszkańców*¹ gminy.

Włączenie osób migranckich i uchodźczych do społeczności lokalnych poprzez działania związane ze sztuką i kulturą, ma duże szanse powodzenia. Jednak wciąż nie jest to wykorzystywane w wystarczający sposób - zarówno w zakresie dostępu do oferty, jak i jej współtworzenia². Także biblioteki mogą pełnić istotną rolę w zapewnianiu osobom migranckim/uchodźczym prawa dostępu do informacji, edukacji, kultury, sztuki i nauki³.

Podczas spotkań z przedstawicielami lokalnej społeczności w jednej z gmin powiatu poznańskiego osoba reprezentująca ośrodek kultury zadała pytanie - *Jaka właściwie powinna być rola ośrodków kultury w pracy na rzecz osób z doświadczeniem migracji/*

¹ Misja Migrant Info Point; całość dostępna tu: <https://tiny.pl/c2kfb>

² Lucia Salgado, Liam Patuzzi: Promoting the Inclusion of Europe's Migrants and Minorities in Arts and Culture, 2022, s. 1, <https://tiny.pl/c2kfn> [dostęp online 26.11.2023 r.]

³ International Guidelines for Library Services to Displaced Persons, IFLA 2022, s. 9, <https://tiny.pl/c2kfl> [dostęp online 26.11.2023 r.]

uchodźstwa? W niniejszej publikacji wskazujemy więc na cztery cele, które mogą osiągać lokalne instytucje kultury, realizując aktywności na rzecz osób z doświadczeniem migracji/uchodźstwa. Są to: integracja, adaptacja, edukacja oraz wsparcie w realizacji potrzeb tożsamościowych.

Żeby te cele zostały osiągnięte, potrzebne jest nie tylko uruchomienie konkretnych inicjatyw, ale także świadome nimi zarządzanie i ewaluowanie ich skuteczności. Dlatego w niniejszej publikacji będziemy się odnosić do różnych etapów tego procesu: diagnozowania potrzeb, planowania działań, realizacji i ewaluacji. Chcemy zachęcić lokalne instytucje kultury do aktywnego działania na rzecz integracji lokalnych społeczności w kontekście przybywających do gminy mieszkańców i mieszkanki z doświadczeniem migracji/uchodźstwa, wskazując także na perspektywę samych osób z doświadczeniem migracji/uchodźstwa oraz lokalnej społeczności.

Dobre praktyki

Biblioteka Publiczna Miasta i Gminy Pobiedziska realizuje szereg działań integracyjnych w ramach projektu *Biblioteka dla wszystkich. Równi. Różni. Ważni*, który jest realizowany w partnerstwie z Save the Children International. Przy grach planszowych i pizy mieszkańcy i mieszkanki gminy, także ci najmłodsi, spędzają wspólnie czas⁴.

Więcej na temat procesu integracji można przeczytać w naszych materiałach *Czym jest integracja i jak sprawnie projektować ten proces?* (2023): <https://tiny.pl/c2kddb>.

Materiały filmowe o MIP:

Migrant Info Point 10 lat <https://tiny.pl/c2kff8>

Migrant Info Point – rozmowy o MIP <https://tiny.pl/c2kff9>

Dla kogo, czyli o nowych mieszkańcach i mieszkankach

Skoro *każdy człowiek ma prawo do swobodnego uczestniczenia w życiu kulturalnym społeczeństwa*⁵ (...), to zaprosimy do korzystania z oferty lokalnych ośrodków kultury także nowych mieszkańców i mieszkanki z doświadczeniem migracji/uchodźstwa. Na poziomie lokalnym zaspokajanie potrzeb mieszkańców/mieszkanek w zakresie dostępu do kultury jest zadaniem własnym gminy.

Realizując je, jednostki samorządu terytorialnego umożliwiają działanie lokalnym instytucjom kultury po to, by każdy mieszkaniec/mieszkanka gminy otrzymali szansę uczestniczenia w życiu kulturalnym. Do lokalnej społeczności zaliczają się także osoby z doświadczeniem migracji/uchodźstwa. Tak jak polscy obywatele/obywatelki, one również mają prawo m.in. do korzystania z oferty instytucji kultury - niezależnie od tego, jak długo mieszkają lub zamierzają mieszkać na terenie gminy.

Zatem zachęcanie tych osób do udziału w różnorodnych aktywnościach powinno być przedmiotem działania każdej lokalnej instytucji kultury. Jednocześnie oferta tychże instytucji powinna uwzględniać potrzeby tych osób. Jest to bez wątpienia nie tylko sposób na realizację konkretnych zadań wynikających z uwarunkowań prawnych, ale także na wzmacnianie potencjału społecznego gminy, z czego korzystać będzie cała lokalna społeczność - tak w wymiarze krótko- jak i długoterminowym.

Dobre praktyki

W MIP od lat realizujemy program mentoringu, który z powodzeniem można wprowadzić do oferty lokalnych instytucji kultury. To specyficzna forma działania, która zakłada aktywne

⁴ Projekt realizowany w 2023 r., <https://tiny.pl/c2kff>

⁵ Powszechna Deklaracja Praw Człowieka

uczestnictwo polskich mieszkańców i polskich mieszkanki oraz osób z doświadczeniem migracji/uchodźstwa. Może ona obejmować różne aspekty: ułatwianie procesu adaptacji, zapoznanie z lokalną kulturą, doskonalenie znajomości języka polskiego, czy pomoc w rozwijaniu umiejętności społecznych.

- Więcej na temat planowania i prowadzenia mentoringu można przeczytać w naszych materiałach *Mentoring migrantów i migrantek. Przewodnik dla organizacji* (2023): <https://tiny.pl/c2kfr>.

Oferta dostępna, czyli uwzględnienie specyficznych potrzeb

Oferta adresowana do mieszkańców/mieszkanek przez lokalne instytucje kultury nie powinna być dla wszystkich taka sama, bowiem równe traktowanie nie oznacza, że wszyscy są traktowani tak samo. Dziś już nikogo nie trzeba przekonywać do tego, że w działalności instytucji publicznych konieczne jest uwzględnienie specyficznych potrzeb niektórych osób np. na poziomie dostępności architektonicznej. Zignorowanie ich może prowadzić do tego, że skorzystanie z oferty okaże się dla kogoś niemożliwe.

Działania różnych instytucji powinny zmierzać do tego, by ich oferta była dostępna także dla tych, którzy nie znają języka polskiego. Dodatkowo warto zauważyć, że różnorodność językowa jest wartością, którą warto promować i jej obecność w komunikatach nadawanych przez instytucję wpisuje się w ten proces (np. tłumaczenie na różne języki oferty instytucji).

Poza kwestiami językowymi należy mieć świadomość tego, że osoby migranckie/uchodźcze mogą znajdować się w stanie emocjonalnym, który wymaga wzmożonej uważności i troski. To może generować pewne specyficzne potrzeby, które należy uwzględnić

w procesie planowania działań (np. przygotowanie animatorów/trenerów do pracy z osobami w traumie).

Wreszcie nowi mieszkańcy i mieszkanki gminy potrzebują dostępu do informacji wyjaśniających reguły życia społecznego. Wszelkie formy wspierające ich w adaptacji są potrzebne i przyspieszają proces osvajania się z nowym miejscem i społecznością (np. dni otwarte instytucji, informatory z ofertą i zasadami korzystania z niej).

Dobre praktyki

Lubelska organizacja pozarządowa Homo Faber organizuje cykl działań pt. *Witamy w Lublinie*, którego celem jest wsparcie nowych mieszkańców i mieszkanki w zdobywaniu informacji najważniejszych dla pierwszego etapu funkcjonowania w nowym miejscu: <https://tiny.pl/c2kf7>.

- Więcej na temat tego, jak emocje i stany psychiczne wpływają na proces integracji, można dowiedzieć się z webinaru Agnieszki Kosowicz zrealizowanego w ramach Akademii Migracyjnej: <https://tiny.pl/c2kfg>.

Dostępność, czyli kwestie językowe

Nieznajomość lub niepełna znajomość języka polskiego mogą być przeszkodą w dostępie do oferty kulturalnej. Osoby, których ograniczenia wynikają z kwestii językowych, zaliczamy do grupy osób z trudnościami komunikacyjnymi. Odpowiedź na ich potrzeby i uwzględnianie w działalności lokalnych instytucji kultury ograniczeń, z którymi się borykają, ułatwią im dostęp do oferty. Podjęcie przez instytucję wysiłków, by uwzględnić te potrzeby i ograniczenia jest przejawem starań o zwiększenie dostępności oferty kulturalnej.

Dobrym pomysłem jest zamieszczenie w mediach społecznościowych ogłoszenia zapraszającego na jakąś inicjatywę w różnych językach. Można z łatwością skorzystać z programów/aplikacji przeznaczonych do tłumaczeń lub z pomocy osoby, która danym językiem się posługuje. Być może w lokalnym środowisku są mieszkańcy/mieszkanki, którzy znają na tyle dobrze oba języki, że chętnie podejmą współpracę przy tłumaczeniu różnego rodzaju tekstów. Wsparcie instytucji kultury w tłumaczeniu tekstów może być ciekawą okazją np. dla studentów filologii obcych do zdobycia doświadczenia lub sposobem na aktywność dla osób z doświadczeniem migracji/uchodźstwa znających język polski.

Teksty w językach innych niż tylko język polski są uzasadnione szczególnie w odniesieniu do treści publikowanych w mediach społecznościowych - zwłaszcza tych, które ogłaszają nową inicjatywę. Zaproszenie na spotkanie, które zostanie napisane także w innym języku niż tylko język polski wzmacnia ten przekaz, zapewnia odbiorców, że i oni są uwzględnieni jako potencjalni jego uczestnicy/uczestniczki. Warto wprowadzić inne wersje językowe również do wewnętrznej dokumentacji, którą wypełniają osoby chcące skorzystać z oferty instytucji kultury np. formularze zapisu, informacje o ofercie. Wreszcie są one użyteczne na etapie uzupełniania ankiet ewaluacyjnych.

Dobre praktyki

Wszystkie treści prezentowane w mediach społecznościowych MIP, które mogą być interesujące nie tylko dla osób posługujących się językiem polskim, są publikowane w trzech innych językach: angielskim, ukraińskim, rosyjskim. To gwarantuje dotarcie z informacją do interesujących nas grup odbiorców. Pracownicy MIP brali także udział jako tłumacze w realizowaniu przez inne instytucje oferty dla osób nieznających języka polskiego.

- Więcej na temat zasad prostego języka, którego używanie może być formą wsparcia osób, które doskonałą swoją znajomość języka polskiego, można przeczytać tu: <https://tiny.pl/c2kfx>.

Jak budować ofertę włączającą, czyli badanie zasobów i diagnoza potrzeb

Planowanie działań przez instytucję kultury powinno uwzględniać uwarunkowania i realne możliwości. Z nich bowiem wynika zakres i rodzaj realizowanej oferty. Zatem zanim zostanie opracowana oferta włączająca osoby z doświadczeniem migracji/uchodźstwa, należy wziąć pod uwagę kilka czynników.

Po pierwsze istotne dla tego procesu będą zasoby instytucji np. w zakresie przygotowania merytorycznego zespołu, infrastruktury, aspektów finansowych, możliwości uruchomienia wolontariatu. Innym uzasadnionym działaniem poprzedzającym planowanie jest zbadanie potrzeb lokalnej społeczności migranckiej/uchodźczej. Pytając jej członków o oczekiwania wobec oferty, dając możliwość wskazania najważniejszych dla nich działań, instytucja korzysta z szansy skonstruowania oferty w oparciu o realne potrzeby, które mogą wynikać np. z lokalnej specyfiki tej społeczności (np. potrzeby osób z doświadczeniem migracji/uchodźstwa będą inne w pierwszych miesiącach ich pobytu w nowym miejscu niż potrzeby po roku funkcjonowania w danej społeczności).

Dobre praktyki

W przeprowadzanych przez MIP ankietach ewaluacyjnych pytamy nie tylko o ocenę zrealizowanej aktywności, ale także o inne potrzeby odbiorców. Nawet jeśli nie jesteśmy w stanie im zawsze sprostać, w ten sposób pozyskujemy wiedzę, która pozwala lepiej zrozumieć sytuację mieszkańców i mieszanek z doświadczeniem migracyjnym/uchodźczym i jest wskazówką do projektowania

kolejnych działań. W ankietach ewaluacyjnych dołączonych do niniejszej publikacji również znalazły się pytania o tę kwestię.

- Więcej na temat badania zasobów można przeczytać w naszych materiałach *Czym jest integracja i jak sprawnie projektować ten proces?* (2023): <https://tiny.pl/c2kdb>.

Budowanie oferty, czyli jak to rozegrać w duchu partycypacji

Członkowie lokalnych społeczności dysponują potencjałem kulturowym. Osoby z doświadczeniem migracji/uchodźstwa przyjeżdżają do nowego kraju z bagażem swoich doświadczeń, dokonań, umiejętności, talentów. Wraz z ich osiedleniem się w społeczności lokalnej pojawia się nowy kapitał kulturowy. Ten potencjał warto wykorzystać. Część z tych osób może dysponować kompetencjami, które dają szansę na wzbogacenie oferty lokalnych instytucji kultury (np. znają obce języki, są uzdolnione artystycznie). Warto znaleźć sposób na wysondowanie, czy nowi mieszkańcy/mieszkancki lokalnej społeczności posiadają takie zasoby i są chętni do wykorzystania ich (na zasadzie wolontariatu lub w wersji odpłatnej). Wszyscy mogą czerpać korzyści z podjęcia tego typu współpracy. Z jednej strony wzbogaca ona ofertę instytucji kultury i sprawia, że uruchamiany jest partycypacyjny model jej konstruowania i realizacji. Z drugiej strony pozwala tej osobie na podjęcie aktywności w obszarze, który jest jej bliski, daje szansę na rozwój, włączenie. Takie rozwiązanie może również zachęcić inne osoby, niekorzystające dotąd z oferty instytucji, do wzięcia udziału w inicjatywie realizowanej przy udziale reprezentanta/reprezentantki ich społeczności.

Jeszcze innym sposobem poszerzania oferty jest nawiązywanie współpracy z osobami wywodzącymi się ze społeczności lokalnej.

Zwykle są to Polacy/Polki, którzy chętnie uczestniczą w działaniach wspierających osoby z doświadczeniem migracji/uchodźstwa, dzieląc się swoimi zasobami. Model współpracy może być wolontariacki lub odpłatny, doraźny albo stały - wszystko zależy od potrzeb i możliwości. Mogą oni wzbogacić ofertę instytucji kultury, realizując działania merytoryczne bądź wzmocnić ją w ramach wsparcia organizacyjnego. Bez wątplenia warto korzystać z potencjału członków lokalnej społeczności i zapraszać ich do realizacji wspólnych działań. Wielu z nich uaktywniło się w okresie rozpoczętej w 2022 r. eskalacji wojny w Ukrainie, więc zmapowanie tych zasobów nie powinno być trudne.

— Dobre praktyki

W MIP od lat wykorzystujemy z powodzeniem ten model działania. Osoby z doświadczeniem migracji/uchodźstwa realizują w ramach naszej oferty np. kluby konwersacyjne języków obcych, prowadzą chór, zajęcia integracyjne dla dzieci. W ankiecie przeznaczonej dla osób dorosłych, będącej częścią tych materiałów, zamieściliśmy fragment, który jest propozycją zbadania tych zasobów i gotowości osób, które nimi dysponują do podjęcia współpracy.

- Więcej na temat nawiązywania współpracy z jednoosobowymi inicjatywami promigracyjnymi można przeczytać w materiałach *Promigracyjne sojusze - raport z badań* (Robert Rydzewski, 2023): <https://tiny.pl/c2kds>.

Cele działań, czyli integracja

Budowanie wśród mieszkańców i mieszkanek poczucia przynależności do wspólnoty lokalnej jest celem, który powinien być wspierany przez ofertę instytucji kultury. Wspólnotowość, wspieranie postaw otwartości na drugiego człowieka, modelowanie

sytuacji, w których wszyscy czerpią od wszystkich jest wpisane w repertuar celów ich działań. Szczególnie predestynowane do ich osiągnięcia w odniesieniu do społeczności migranckich/uchodźczych są wszystkie aktywności skoncentrowane wokół działań artystycznych. Dają one szansę na zmarginalizowanie roli języka we wzajemnych kontaktach, gdyż na pierwszy plan wysuwają się emocje i uniwersalny język sztuki. Muzyka, taniec, różnorodne formy aktywności plastycznych, warsztaty aktorstwa czy kreatywnego pisania, klub filmowy - wszystkie te formy sprzyjają integracji. Może ona przebiegać w grupach charakteryzujących się różnym stopniem umiędzynarodowienia. Jedną z wersji jest integrowanie grupy polskiej z przedstawicielami/przedstawicielkami wielu narodowości reprezentowanych w społeczności lokalnej lub tylko z tymi, które posiadają największą reprezentację. Możliwe jest też integrowanie jednej szeroko reprezentowanej grupy np.: inicjowanie działań dedykowanych tylko osobom tej samej narodowości w celu zintegrowania ich i wzmocnienia.

Dobre praktyki

Wolontariuszki MIP przed kilkoma laty zainicjowały działalność Teatru Emigrant, który jest unikatowym projektem na teatralnej mapie Polski, gdyż tworzą go migranci i migrantki mieszkający w Poznaniu. W Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu odbył się wernisaż fotografii artystek i artystów z Ukrainy *ФОТОГРАФУВАЛИСЬ ВБЕЧЕРІ, КОЛИ БУЛА ГРОЗА. WERNAKULARNE PRAKTYKI FOTOGRAFICZNE W UKRAINIE.*

- Więcej na temat zabaw integracyjnych dla dzieci, do których realizacji nie jest potrzebny wspólny język, można przeczytać w naszych materiałach: <https://tiny.pl/c2kd8>.

Cele działań, czyli adaptacja

Osoby z doświadczeniem migracyjnym/uchodźczym mają poczucie wyobcowania w nowym miejscu. To normalne. Jednak także od okoliczności zewnętrznych zależy, jak długo to poczucie będzie się utrzymywać. Działania lokalnych instytucji kultury mogą sprawić, że szybciej zamieni się ono w przekonanie, że dane miejsce jest już coraz mniej obce. Treści związane z prezentowaniem lokalnej kultury i reguł organizacji lokalnej społeczności mogą służyć do nauczania języka polskiego i stanowić ważną część inicjatyw adaptacyjnych. Spacerowanie po okolicy, odwiedzanie charakterystycznych punktów na mapie gminy, objaśnianie kontekstu historycznego - to wszystko ma potencjał wsparcia w zakresie procesu adaptacji.

Dobre praktyki

W MIP prowadzimy kursy języka polskiego dla młodzieży, wykorzystując m.in. prezentowanie dziedzictwa kulturowego Poznania. Odwiedzamy lokalne muzea: Muzeum Narodowe, Muzeum Sztuk Użytkowych, Muzeum Instrumentów Muzycznych. Korzystamy z okazji przeprowadzenia lekcji w otwartej przestrzeni - w Parku Cytadela, Starym Zoo.

- Więcej pomysłów na prezentowanie lokalnej kultury na przykładzie zasobów Poznania można znaleźć w gotowych materiałach dydaktycznych do nauczania języka polskiego: <https://tiny.pl/c2kd4>.

Cele działań, czyli edukacja

Nauczenie się języka polskiego to zwykle główna potrzeba edukacyjna osób migranckich/uchodźczych. Dotyczy wszystkich, niezależnie od wieku. Kursy języka polskiego czy kluby konwersacyjne

mogą być dedykowane dzieciom, młodzieży i osobom dorosłym. Rodzaj takiego wsparcia jest uzależniony od zasobów, szczególnie tych osobowych. Ważne jest, by pracownicy/pracowniczki instytucji planujący tego typu działanie mieli świadomość tego, że w otwartych zasobach internetowych znajdują się podręczniki i inne materiały do nauczania języka polskiego. Zakup ich nie jest więc konieczny, co znacząco wpływa na uwarunkowania budżetowe tego typu inicjatyw.

Innym rodzajem działalności wspierającej edukację jest udostępnienie przestrzeni i sprzętu komputerowego do łączenia się dzieci i młodzieży z Ukrainy ze szkołą online. Specyficzna sytuacja, która pozwala im na uczęszczanie do ukraińskiej szkoły w formie zdalnej, wymaga dostępu do sprzętu, w którego zapewnieniu rodzice/opiekunowie mogą mieć trudności. Instytucje kultury mają potencjał, by im w tym pomóc.

Dzieci i młodzież uczęszczające do polskich szkół mają często problemy z wyrównaniem różnic programowych lub przyswajaniem nowej wiedzy z powodu braków językowych. Także w tej sytuacji lokalne instytucje kultury mogą udostępnić swoje zasoby w celu reagowania na potrzeby społeczności migranckiej/uchodźczej.

Dobre praktyki

Scenariusze lekcji służące uczeniu dzieci i młodzieży języka polskiego poza salą, można znaleźć tu: <https://tiny.pl/c2kdp>.

Więcej darmowych materiałów dydaktycznych do nauczania języka polskiego można znaleźć tu: <https://tiny.pl/cskrr>.

Cele działań, czyli język pierwszy/kultura pierwsza

Inną kwestią, która sprawia, że potrzeby osób z doświadczeniem migracji/uchodźstwa różnią się od potrzeb pozostałych mieszkańców, jest fakt, że może być dla nich ważne podjęcie działań

w zakresie podtrzymania języka i/lub kultury pierwszej. Kwestie tożsamościowe prawdopodobnie nie są na liście pierwszych i najważniejszych potrzeb w pierwszych miesiącach po przyjeździe do nowego kraju, ale po jakimś czasie mogą się pojawić. I to zarówno w kontekście osób dorosłych - dla nich ważna stanie się możliwość kontaktu z kulturą pierwszą, jak i w kontekście dzieci - dla nich z kolei ważne będzie podtrzymanie kontaktu zarówno z kulturą, jak i językiem pierwszym.

Z doświadczenia wiemy, że starania o nauczenie/rozwój/podtrzymanie języka grupy migrantów/uchodźców mieszkającej w danym kraju od dłuższego czasu jest istotne w kontekście wspierania w rozwoju najmłodszych członków tych społeczności. Pomocy w tym zakresie mogą potrzebować np. osoby z Ukrainy czy Białorusi. Udostępnienie przestrzeni do takich działań lub włączenie się z pewnymi aktywnościami dedykowanymi np. rodzinom, będzie aktywnym wspieraniem społeczności migranckiej/uchodźczej w dążeniu do podtrzymania ich tożsamości. Także to działanie może być realizowane przez lokalne instytucje kultury.

Dobre praktyki

W Poznaniu w 2023 r. swoją działalność rozpoczęła sobotnia szkoła białoruska dla dzieci. Powstała w efekcie wysiłków i działań społeczności białoruskiej przy wsparciu polskiej społeczności. MIP aktywnie wspiera rodziców dzieci uczęszczających do tej szkoły. W czasie, gdy dzieci się uczą, część rodziców korzysta z nauki języka polskiego oferowanej przez naszą organizację. Pośrednio wspieramy więc ich wysiłki w podtrzymywaniu białoruskiej tożsamości dzieci, jednocześnie oferując rodzicom wsparcie w nauce nowego języka.

Więcej na temat możliwości uzupełnienia księgozbioru o pozycje w językach obcych można znaleźć na stronie poświęconej

Programowi Translatorskiemu ©Poland Instytut Książki. Część tych publikacji jest przekazywana wojewódzkim bibliotekom publicznym, które z kolei mogą udostępniać te pozycje bibliotekom powiatowym i gminnym w ramach zamówień międzybibliotecznych. Poznawanie polskiej literatury poprzez język pierwszy jest z pewnością dobrą okazją do wzmacniania swojej tożsamości, a jednocześnie do bliższego poznania nowej kultury.

Odbiorcy i ich specyficzne potrzeby, czyli młodzież

Młodzież z doświadczeniem migracji/uchodźstwa wymaga wsparcia w procesie integracji. Szczególnie należy zadbać o młodych ludzi z Ukrainy pozostających poza polskim systemem edukacji. Fakt, że nie uczęszczają do lokalnej szkoły wcale nie oznacza tego, że nie chcą się integrować. W 2022 r. na letnie kursy językowe zgłosiła się do nas młodzież, która wcale nie zamierzała podjąć nauki w polskiej szkole. To dowodzi, że jest ona chętna do włączenia do nowej dla niej społeczności, a środowiskiem to umożliwiającym nie musi być tylko szkoła.

Zorganizowanie kursów języka polskiego dla tej właśnie grupy może być jedną z propozycji zachęcających do rozpoczęcia przez nią procesu integracji. Dodatkowo takie kursy są świetną okazją do socjalizacji, wyjścia z domu, spotkania rówieśników pozostających w podobnej sytuacji. Jednocześnie może to być szansa na to, by spotkać osoby, które uczęszczają do polskiej szkoły i ich przykład może ośmielić kogoś do podjęcia podobnej decyzji. Wreszcie doskonalenie znajomości języka polskiego zwiększa szanse młodzieży na podjęcie pierwszej pracy w miejscu, w którym mieszkają.

Dobre praktyki

W Migrant Info Point realizujemy dla młodzieży szereg inicjatyw edukacyjnych i integracyjnych. Przy współpracy

z wolontariuszami z Kanady uruchomiliśmy cotygodniowy klub konwersacyjny języka angielskiego dla osób w wieku 15-17 lat. W ciągu ostatnich 2 lat organizowaliśmy letnie kursy języka polskiego dla młodzieży. W trakcie roku szkolnego kontynuujemy nauczanie języka polskiego. Prowadzimy również cykliczną inicjatywę „Kwartyrnyk”, której uczestnikami i uczestniczkami są młodzi ludzie z Ukrainy i Białorusi. Spotykają się w przestrzeni udostępnionej przez Franklin Templeton Investments. Tam odbywają się wieczory muzyczno-literackie, a młodzież realizuje swoje ambicje twórcze, przyczyniając się aktywnie do rozwoju białoruskiej i ukraińskiej młodej kultury.

- Więcej na temat przykładowych działań realizowanych na rzecz młodzieży - w ramach oferty Fundacji Ocalenie - można przeczytać tu: <https://tiny.pl/c2kdf>.

Odbiorcy i ich specyficzne potrzeby, czyli seniorzy i seniorki

Do zadań własnych gminy należy m.in. prowadzenie polityki senioralnej. To kolejna przesłanka do tego, by potrzeby seniorów/seniorek z doświadczeniem migracji/uchodźstwa, były uwzględniane w działalności lokalnych instytucji kultury. Potencjalnie są to osoby, którym szczególnie trudno może być zaadaptować się w nowym miejscu, zgodnie z powiedzeniem, że starych drzew się nie przesadza. Osoby te mogą doświadczać dodatkowych trudności wynikających z faktu, że proces nabywania znajomości języka polskiego może być wydłużony i wiązać się z dużym wysiłkiem. Dlatego ta grupa osób migranckich/uchodźczych wymaga szczególnej troski i wsparcia. Zapewnienie im możliwości uaktywnienia się w środowisku bezpiecznym i spokojnym, uwzględniającym ich potrzeby i gwarantującym komfort, jest zadaniem trudnym, ale niezmiernie ważnym.

Dobre praktyki

Część oferty realizowanej przez Migrant Info Point jest dedykowana wyłącznie seniorom/seniorkom z doświadczeniem migracji/uchodźstwa. Prowadzimy m.in. kursy adaptacyjne *Rozmowa przy ognisku* dla osób w wieku 50+. Wraz z Wojewódzką Biblioteką Publiczną i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu realizowaliśmy cykle szkoleń *Telefon komórkowy - pierwsze kroki* oraz *Smartfon dla Seniora - Internet bez tajemnic* przeznaczone dla osób 50+ z Polski i z Ukrainy.

- Więcej na temat współpracy z osobami migranckimi/uchodźczykami można przeczytać w raporcie *Jak w domu? Czego nauczyliśmy się o budowaniu relacji i włączaniu społecznym osób uchodźczych 50+ z Ukrainy* opracowanym w ramach programu *Nowe Relacje* (2023): <https://www.nowerelacje.org/>.

Polki i Polacy, czyli działania skierowane do społeczności przyjmującej

Gotowość społeczności przyjmującej do uczestniczenia w procesie integracji jest jednym z kluczowych elementów decydujących o skuteczności owego procesu. Edukowanie Polek i Polaków w tematach migranckich i uchodźczych z pewnością przyczyni się do budowania społeczeństwa otwartego na przybywających do Polski obywateli i obywatelki innych krajów.

Innym zagadnieniem jest kwestia tego, że wszystkie osoby pracujące w instytucjach publicznych i mające kontakt z mieszkańcami i mieszkankami powinny być przygotowane do pracy z osobami migranckimi/uchodźczymi. Pracownicy i pracowniczki powinni nabywać wiedzę dotyczącą pracy z tymi osobami, mieć okazję do kontaktowania się ekspertami oraz zyskać dostęp do rzetelnych materiałów edukacyjnych.

Dobrze, żeby część zasobów bibliotecznych dotyczyła tematyki migranckiej/uchodźczej oraz międzykulturowości i tym samym dawała szansę na edukowanie społeczeństwa polskiego w tym zakresie poprzez zapewnienie dostępu do fachowej literatury, rzetelnej wiedzy.

Dobre praktyki

W Wojewódzkiej Bibliotece Publicznej i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu zrealizowano zajęcia biblioterapeutyczne *Jak wspierać uchodźców z Ukrainy po opuszczeniu ojczyzny, po utracie kontaktu z najbliższymi*. Zajęcia te były częścią projektu *Kształtowanie zdolności rezyliencji – szkolenie biblioterapeutyczne dla bibliotekarzy* realizowanego przez Polskie Towarzystwo Biblioterapeutyczne.

- Więcej na temat literatury poświęconej tematyce migranckiej/uchodźczej oraz zagadnieniu międzykulturowości można przeczytać na stronie Polskiego Forum Migracyjnego poświęconej projektowi *Migroteka*: <https://forummigracyjne.org/migroteka>.

Ewaluacja, czyli o co warto pytać

Załącznikami do niniejszej publikacji są ankiety ewaluacyjne. To, co wyróżnia je na tle typowych narzędzi ewaluacyjnych, to położenie szczególnego nacisku na kwestie dotyczące poczucia bezpieczeństwa osób z doświadczeniem migranckim/uchodźczym. Przebywanie w nowym miejscu, wśród nowych ludzi może mieć wpływ na poczucie ich bezpieczeństwa. Pewne sytuacje mogą generować obawy, poczucie zagrożenia. Nie zawsze jesteśmy w stanie wszystkie je przewidzieć. Dobrze jest więc zyskać wiedzę, jakie to sytuacje, by w przyszłości móc ich unikać. Uważamy, że każdy uczestnik i każda uczestniczka powinni zostać poinformowani,

w jaki sposób i komu można zgłosić sytuacje problemowe/niebezpieczne. To duży krok w kierunku budowania bezpiecznej, przyjaznej i wiarygodnej instytucji.

Jeśli uczestnikami/uczestniczkami jakiejś inicjatywy są rodzice, warto wykorzystać ankietę do zapytania o potrzeby ich dzieci. To dodatkowe źródło wiedzy, które może posłużyć do budowania odpowiedniej oferty skierowanej do dzieci i młodzieży.

Dobre praktyki

Załącznikiem do niniejszych materiałów są trzy wersje ankiet ewaluacyjnych - dla dzieci, młodzieży i dorosłych. Na naszej stronie internetowej znajdują się pliki zawierające ich edytowalną wersję. Zachęcamy do dostosowywania ich kształtu do potrzeb konkretnej instytucji. Każda ankieta posiada cztery wersje językowe: polską, angielską, ukraińską, rosyjską.

- Więcej na temat ewaluacji można przeczytać w naszych materiałach *Od czego zacząć? Praktyczny przewodnik o tym, jak rozpocząć współpracę tam, gdzie chcemy rozwijać integrację z cudzoziemcami* (2019): <https://tiny.pl/c2kdc>.

Efekt synergii, czyli współpraca i sieciowanie

Na terenie każdej gminy funkcjonuje co najmniej jeden ośrodek kultury i biblioteka, ewentualnie działają również ich filie. Konieczne jest zatem nawiązywanie współpracy z innego rodzaju podmiotami działającymi na terenie tej samej gminy lub instytucjami kultury działającymi na terenie innych jednostek samorządowych. Uważamy, że obie formy kooperacji na rzecz realizacji działań wspierających osoby z doświadczeniem migranckim/uchodźczym mogą być korzystne i efektywne. Na terenie każdej gminy znajdują się instytucje publiczne, organizacje i podmioty

prywatne, których oferta może być interesująca dla osób z doświadczeniem migracji/uchodźstwa. Realizacja współpracy między nimi a lokalnymi instytucjami kultury, np. w ramach nawiązania partnerstw (działania na rzecz osób z doświadczeniem migracji/uchodźstwa jako cel zawiązania partnerstwa), może przynieść korzyści w postaci wzajemnego udostępniania zasobów (także tych osobowych), projektowania wspólnych działań, wymiany informacji i dobrych praktyk.

Dobre praktyki

Duża część działań MIP była i jest możliwa wyłącznie dzięki współpracy z różnymi instytucjami i organizacjami. Bieżąca wymiana informacji o realizowanej ofercie i wspólne przedsięwzięcia pozwoliły nam rozbudować ofertę o inicjatywy, których nie moglibyśmy zrealizować samodzielnie. Wzajemna wiedza o aktualnie realizowanych inicjatywach pomaga nam również w kierowaniu osób z doświadczeniem migracji/uchodźstwa do właściwej instytucji, która może zaspokoić zgłaszane przez te osoby potrzeby. W MIP od lat realizujemy różne modele współpracy z lokalnymi partnerami. Współpracując np. z Poznańskim Centrum Dziedzictwa, czy Wojewódzką Biblioteką Publiczną i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu, zrealizowaliśmy razem szereg działań i projektów dedykowanych osobom z doświadczeniem migracji/uchodźstwa. Część z nich odbyła się np. w trakcie realizacji letnich kursów języka polskiego dla młodzieży, gdy uczestniczyliśmy z grupami w specjalnie zorganizowanym dla nas zwiedzaniu Urzędu Miasta i Centrum Kultury Zamek. Mogliśmy odwiedzić z młodymi ludźmi Bramę Poznania i Centrum Szyfrów Enigma. Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu zorganizowały dla uczestników i uczestniczek kursu dedykowane im warsztaty integracyjne. Realizując kursy języka polskiego w Poznaniu (zarówno dla młodzieży, jak

i osób dorosłych), korzystaliśmy z udostępnionych pomieszczeń Centrum Kultury Zamek, Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej i Centrum Animacji Kultury w Poznaniu, Centrum PISOP, czy wreszcie Urzędu Miasta Poznania. Podczas realizacji kursów języka polskiego w gminach powiatu poznańskiego zajęcia odbywały się w pomieszczeniach udostępnionych przez różne instytucje lokalne np.: w ośrodkach kultury, bibliotekach, szkołach. W zamian za to zawsze służyliśmy radą, jak projektować działania skierowane do osób z doświadczeniem migracji/uchodźstwa.

- Więcej na temat nawiązywania współpracy można przeczytać w materiałach *Vademecum - praktyki dobrej współpracy* (2023): <https://tiny.pl/c2kds>.

Gdzie znaleźć wsparcie, czyli zapraszamy do współpracy

Nasza organizacja jest żywo zainteresowana podejmowaniem współpracy z lokalnymi instytucjami kultury z województwa wielkopolskiego. Jeśli reprezentujecie Państwo taką instytucję - zapraszamy do kontaktu. Możemy podzielić się Wami naszą wiedzą i doświadczeniem, zorganizować dla Waszych pracowników wizytę studyjną w MIP, zaprosić do udziału w wybranych inicjatywach, czy wreszcie zostać Waszymi partnerami podczas realizowania przez Was inicjatyw na rzecz lokalnych społeczności migranckich/uchodźczych. Chętnie opowiemy o realizacji konkretnych inicjatyw, które być może szczególnie zainteresowały Was podczas lektury niniejszej publikacji.

Jesteśmy również częścią Konsorcjum Migracyjnego - podmiotu, który zrzesza 9 organizacji społecznych działających na rzecz migrantów/migrantek, uchodźców/uchodźczyń. Znamy się i współpracujemy także z organizacjami, które nie są częścią Konsorcjum. Dlatego jeżeli działacie w innym województwie, skontaktujcie się z nami, a my podzielimy się informacją o organizacjach działających w Waszym sąsiedztwie.

Więcej na temat Konsorcjum Migracyjnego można przeczytać tu:

<https://konsorcjum.org.pl/>.

Kontakt z nami:

Migrant Info Point

Al. Marcinkowskiego 11

Poznań

tel.: 503 979 758

e-mail: edukacja@migrant.poznan.pl

Migrant Info Point to miejsce, które od 2013 r. wspiera osoby z doświadczeniem migranckim/uchodźczym mieszkające w Poznaniu i województwie wielkopolskim. Celem naszej działalności jest wspieranie osób i rodzin w adaptacji do nowych warunków poprzez udzielanie kompleksowej bezpłatnej pomocy konsultacyjnej, edukacyjnej oraz działania wspierające proces integracji. Współpracujemy także z instytucjami publicznymi i pracodawcami.

Checklista, czyli wstępne rozpoznanie potrzeb

Poniżej zamieszczamy listę zawierającą powtórzenie najważniejszych twierdzeń zawartych w niniejszej publikacji. Zaznacz te, z którymi się zgadzasz. Jeśli pojawia się potrzeba uzyskania wsparcia – zapraszamy do kontaktu.

W naszej gminie nie ma organizacji, która zajmuje się wyłącznie działaniami na rzecz społeczności migranckich/uchodźczych.	
Wobec braku takiej organizacji część tych działań powinna być realizowana przez lokalne instytucje kultury.	
Lokalne instytucje kultury mają możliwość skierowania oferty do społeczności migranckich/uchodźczych.	
Lokalne instytucje kultury mają możliwość włączenia osób z doświadczeniem migranckim/uchodźczym do aktywnego budowania oferty np. poprzez współpracę wolontariacką.	
Pozyskanie wiedzy o mieszkańcach/mieszkankach z doświadczeniem migranckim/uchodźczym gotowych do współpracy może być elementem diagnozy potrzeb.	
Informacje o realizowanej w lokalnej instytucji kultury ofercie powinny być dostosowane do potrzeb osób z doświadczeniem migranckim/uchodźczym np. pod względem językowym.	
Lokalne instytucje kultury powinny wspierać mieszkańców/mieszkanki z doświadczeniem migranckim/uchodźczym w ich dostępie do kultury.	
Lokalne instytucje kultury mogą wspierać mieszkańców/mieszkanki z doświadczeniem migranckim/uchodźczym w poznawaniu kultury polskiej i/lub języka polskiego.	
Lokalne instytucje kultury mogą wspierać mieszkańców/mieszkanki z doświadczeniem migranckim/uchodźczym w podtrzymywaniu ich tożsamości poprzez promowanie języka i/lub kultury pierwszej.	

Lokalne instytucje kultury mogą wspierać integrację młodzieży z doświadczeniem migracji/uchodźstwa.	
Lokalne instytucje kultury mogą wspierać integrację seniorów/seniorki z doświadczeniem migracji/uchodźstwa.	
Lokalne instytucje kultury mogą działać na rzecz budowania postaw otwartości lokalnej społeczności na osoby przybywające z innych krajów.	
Nasza instytucja potrzebuje wsparcia w zbadaniu zasobów pod kątem możliwości włączenia do oferty działań skierowanych do społeczności migranckich/uchodźczych.	
Nasza instytucja potrzebuje wsparcia w przeprowadzeniu diagnozy potrzeb wśród lokalnych społeczności migranckich/uchodźczych.	
Nasza instytucja potrzebuje wsparcia w realizacji działań na rzecz mieszkańców/mieszkanek z doświadczeniem migranckim/uchodźczym.	
Nasza instytucja potrzebuje wsparcia w badaniu skuteczności działań w zakresie wsparcia mieszkańców/mieszkanek z doświadczeniem migranckim/uchodźczym.	
Nasza instytucja potrzebuje wsparcia w sieciowaniu i nawiązywaniu partnerstw z innymi instytucjami, organizacjami, podmiotami w zakresie działań na rzecz mieszkańców/mieszkanek z doświadczeniem migranckim/uchodźczym.	

Przydatne materiały

Moduły na temat migracji opracowane w ramach *Teaching Immigration in European Schools* - wersja polskojęzyczna (2022, 2023)

<https://tiny.pl/c2kd7>

Materiały opracowane przez Towarzystwo Inicjatyw Twórczych “ę” i Polskie Forum Migracyjne:

Czy uchodźcom może pomóc spacer? (2023)

<https://tiny.pl/c2kcb>

Kiedy starsze pokolenia uciekają przed wojną (2023)

<https://tiny.pl/c2kwp>

Polska dla początkujących i zaawansowanych. Jak łączyć kultury i pokolenia we wspólnych działaniach

<https://tiny.pl/c2kw5>

Polska dla początkujących i zaawansowanych - jak zorganizować konwersacje osób 60+ i osób z doświadczeniem migranckim bądź uchodźczym

<https://tiny.pl/c2snv>

Materiały opracowane przez Centrum Edukacji Obywatelskiej:

Biblioteka. Jak twórczo wykorzystać potencjał lokalny? (2023)

<https://tiny.pl/c2kwr>

Diagnoza lokalna w bibliotece (2023)

<https://tiny.pl/c2kwg>

Jak rozmawiać o uchodźcach? Materiały metodyczne (2023)

<https://tiny.pl/c2kwq>

PoczytajMY o migracjach. Przewodnik dla klubów czytelniczych (2017)

<https://tiny.pl/c2k9b>

Inne:

Diagnoza potrzeb dzieci i młodzieży uciekających przed wojną w Ukrainie. Perspektywa nauczycielska (2022)

<https://tiny.pl/c2snb>

Lena Rogowska-Lewandowska, Izabela Sopalska-Rybak: *Dostępność i równe traktowanie - jak o nie zadbać?* (2021)

<https://tiny.pl/c2sn3>

Wrocławski Kongres Kultury - *Kultura dla (i)migrantów* (2020)

<https://tiny.pl/c2k9b>

